

Reviews

BOOK

Begreppet *artistic citizenship* har sedan det för drygt 15 år sedan spreds av musikpedagogen David Elliott gett upphov till en växande diskussion kring högre musikutbildningars relevans och vilka kvalitetskriterier som styr utbildningarnas innehåll. Frågorna kretsar kring huruvida musiker har en roll att spela för både individens och samhällets utveckling. Det handlar om identitetsfrågor och deltagande på lika villkor; ytterst om livskraftiga demokratier. Ofta ligger engagemanget på policynivå eller hos enskilda forskare eller aktivister. Men på senare tid har *artistic citizenship* omsatts i konkreta uttryck. Ett tydligt exempel utgörs av Rytmsk Musikkonservatorium (RMC) i Köpenhamn, som i sin strategiska plan uttryckligen skriver fram konstens transformativa potential att bidra till lösning av samtidens utmaningar. Genom proaktivt konstnärligt arbete och samarbete över ämnesgränser vill RMC förbereda framtidens musiker för sammanhang där de både kan påverka och delta i det omgivande samhället. En sådan musiker framträder både för och med andra, och för studenterna vid RMC tränas den sortens kompetens genom att *artistic citizenship* används som ett av många kvalitetskriterier i utbildningen.

Det är också ett forskarnätverk knutet till RMC som initierat boken *Music as agency*. *Diversities of perspectives on artistic citizenship*. De flesta författarna ingår i Copenhagen Centre for Research in Artistic Citizenship (CReArC), bildat 2021. Upplägget är ambitiöst och imponerande i sin geografiska spännvidd; författarna har sina hemvister i Kenya, Danmark, USA, Sverige, Brasilien, Chile och Singapore.

Den musikaliska agenten står i centrum för boken och det övergripande syftet är att genom djupdykningar i *artistic citizenship* kunna visa på hur begreppet tillämpas i konstnärliga praktiker och utbildningssituationer.

Med denna breda intention skrivs sex mer specifika syften fram:

- att vidga förståelsen av begreppet *artistic citizenship*,
- att undersöka de två begreppen *art* och *citizenship* och hur de hänger ihop i mänskliga aktiviteter,
- att bidra med empiriska exempel på musikinriktade *artistic citizenship*-aktiviteter,
- att analysera utvalda kontexter för *artistic citizenship* i praktiken,
- att undersöka förhandlade praktiker inom konst och konstutbildning, och
- att underlätta debatt och diskussion kring mänskliga relationer med bäring på konstnärliga praktiker.

Music as agency

Diversities of perspectives on
artistic citizenship

Maria Westvall & Emily Achien' Akuno
(eds.)

Oxford: Routledge, 2024

EVA SÆTHER

DOI: [https://doi.org/10.62779/
puls.10.2025.33334](https://doi.org/10.62779/puls.10.2025.33334)

Bokens nio huvudkapitel anknyter till ett eller flera av ovanstående syften, vilket förtydligas och diskuteras i antologins avslutande kapitel.

I kapitel ett tar sig författarna Charles Carson och Maria Westvall an själva begreppsutredningen. Vad menas med konst respektive medborgarskap och vem är det som har tolkningsföreträde? Först (om)definieras medborgarskap till att omfatta mer än legal status så att även samhällsengagemang och förhandlingar i en deltagande demokratisk form innefattas. Medborgarskap skrivs fram som förhandlade praktiker, där deltagarna delar ansvar och samarbetar för att nå gemensamma mål. En sådan förståelse av medborgarskap kräver att beslutsprocesser måste innefatta alla berörda, även parter med låg status som befinner sig i periferin och riskerar att hamna utanför samhällsgemenskapen. Konst och konstnärskap behandlas först och främst i förhållande till medborgarskap, det vill säga den klassiska brottningen mellan autonom konst eller som en form av samhällsengagemang. Författarna intar en mellanposition och menar att artistic citizenship pekar mot de många möjligheterna som finns för konstnären som medborgare och medborgaren som konstnär. Konstnärliga erfarenheter och upplevelser står i fokus snarare än aktivism och instrumentalism. Som en tredje väg, där både konstnärskap (*art*) och medborgarskap (*citizenship*) betraktas som förhandlade praktiker, föreslås begreppet *artizenship*. Med detta begrepp hoppas författarna kunna skjuta uppmärksamheten bort från frågan om konstens autonomi till förmån för ett fokus på förhandlade, gemensamt skapade praktiker. Med ett sådant förhållningssätt menar författarna att större globala samhällsfrågor kan få en naturlig plats i musikers profession liksom i de institutioner där musikerutbildnings kvalitetsnormer upprätthålles.

Brasilianska musikpedagogen Flavia Narita varnar i kapitel två för naiva tillämpningar av artistic citizenship och påminner om de svårigheter som musikpedagoger ställs inför i mötet med elever och studenter. Att fostra till kritiskt tänkande och demokratiskt engagemang låter sig sällan göras genom att ensidigt hänvisa till musikens förmåga eller potential att bidra till ett "gott" samhälle. Genom att luta sig mot Paolo Freires pedagogiska tankar har Narita skapat en modell för att tolka musikpedagogers undervisningspraktiker i syfte att diskutera olika typer av socialt engagemang. Modellen innehåller dimensioner som "banking music education", "illusory freedom" och "alienating musicianship". Här ryms också "liberating music education", som bygger på Freires dialogiska undervisning, där både lärare och elev är aktiva subjekt och ömsesidig transformation är möjlig. Hennes modell, liksom hennes argumentation, är rotade i egna undervisningserfarenheter och de svårigheter eller oavslutade kamper som hör till musklärarens vardag. Dock landar kapitlet i en anda av hopp och möjligheter. Förutsatt att musikpedagogen kan dra nytta av teoretisk medvetenhet och deltar i dialog med andra finns, menar Narita, möjlighet att befria såväl studenter som lärare och att "öka medvetenheten om vår kreativa kraft att humanisera oss själva och världen medan vi engagerar oss i och med musik" (s. 30).

Det tredje kapitlet, skrivet av Marissa Silverman, kretsar kring empati. Silverman utmanar genusbaserade uppfattningar kring musikalisk förmåga. Intressanta teoretiska avsnitt interfolieras här av vinjetter som exemplifierar feministisk artistic citizenship. Fokus riktas mot fyra olika områden: musiker som odlar ansvar för relationen till andra och samarbeten i grupp, musik-

skapande som bidrar till att bygga gemenskaper, musikskapande som svar på sociala, politiska och kulturella normer samt feministiskt musikengagemang som odlar informerade undersökningar och praktiska aktiviteter. Genom att lyfta fram empati, diskuterar Marissa Silverman sambandet mellan etik, civilt ansvar, artistic citizenship och musikutbildning. Empati handlar enligt henne om förmågan att tänka med och känna med "personer, platser, ting, erfarenheter och fenomen (inkluderande musik)" (s. 37). Empati förstås i Silvermans tappning som ett redskap för att vara i världen, det är genom att vara empatiskt engagerade som vi kan vara i relation med andra. Det är här musikutbildningen kommer in, eftersom den kan bidra till att studenterna upplever empatisk samhörighet. I slutorden om musikutbildning, förtydligas att empati i betydelsen "tänka som om" inte är tillräckligt. Musiklärare behöver, och kan, tillämpa radikal empati, det vill säga gå bortom individuell utveckling för att istället fokusera på det som är bra för den lokala gemenskapen och världen omkring oss.

Kim Boeskov och Kristine Ringsager bygger sin undersökning av kosmopolitanism på 1,5 års deltagande fältarbete vid Goldschmidts Musikakademi i Köpenhamn. Grundaren av verksamheten, Henrik Goldschmidt, är solooboist i det Kongelige Kapel, och eldsjäl med lång erfarenhet av musikaliskt fredsarbete. 2003 skapades The Middle East Orchestra och 2011 startades den ideella verksamheten Goldschmidts Musikakademi. Enligt organisationens hemsida är målsättningen att: "...skabe venskaber mellem eleverne og give dem en platform at mødes på. Og det lykkes. Vi synger og spiller for og med hinanden. Muslimer, jøder, kristne, det spiller ingen rolle". För Boeskov och Ringsager erbjuder verksamheten en arena att studera musikaliska aktiviteter som en materialisering av kosmopolitisk gemenskap, och på nära håll genomlysas processer som avser att ingjuta tolerans tvärs över sociala och kulturella gränser. Mer specifikt intresserar de sig för hur musicerandet vid Goldschmidts Musikakademi skapar ramar för att uppleva och utföra artistic citizenship. I kapitlets kritiska analys förs en intressant diskussion kring den spänning som finns inbyggd i kosmopolitanism som begrepp och företeelse. Dels finns kravet att med hänvisning till att vi alla är lika respektera den andre, dels ingår insikten att skillnader måste respekteras. Med elegant referens till filosofen Appiah, landar författarna till kapitel fyra i att kosmopolitanism inte är namnet på lösningen, utan på utmaningen: inkluderande musikaktiviteter kan upplevas som tvetydiga genom att de sociala och kulturella gränser som verksamheten avser att bryta ner, i musikskapandet även riskerar att reproduceras.

Etnologen Oscar Pripps bidrag, kapitel fem, vilar på fältarbete i två kulturföreningar i Stockholmstrakten: dels den kurdiska organisationen Komciwan, dels Kulturella folkdansgillet i Tyresö. Det kan, som han själv skriver, ses som långsökt att dra paralleller mellan de skilda verksamheterna. Dock delar båda föreningarna en strävan att motverka oönskade sociala samhällstendenser, även om deltagarna inte aktivt och öppet ägnar sig åt aktivistiskt motstånd. Pripp introducerar företeelsen "gömt och inbäddat vardagsmotstånd" (hidden and embedded everyday resistance) (s. 73). Ett sådant framträder i både den kurdiska och svenska föreningen, vilket ger deltagarna en möjlighet att inte låta sig definieras av andra och undvika fastlåsta binära kategorier. I så måtto, menar Pripp, praktiserar de engagerade artistic citizenship i sin "metaforiska mening", (s. 74).

I mer praktisk mening fördjupar sig kinesisk-kanadensisk-brasilianska Nan Qi i hur artistic citizenship kan tillämpas. Hennes autoetnografiska bidrag är en läsupplevelse utöver det vanliga. Förutom det spännande innehållet är hennes text på väl valda ställen försedd med kinesiska tecken, för att kunna exemplifiera den utmanande översättningsproblematik som ligger inbakad i kommunikation över språkliga och kulturella gränser. Förtjänstfullt används hennes "mess of experience" (s. 80), för att reflektera över den interkulturella barnkör hon byggt upp i Brasilien.

Kapitel sju ägnas åt hur kulturpolitiken i Chile utformats för att bygga upp demokratin. Carlos Poblete Lagos har som underlag för analysen policy-dokument från åren 1990–2022. Särskild uppmärksamhet riktas mot initiativ utanför institutionaliserad musikundervisning. I diskussionen lyfts fram att definitionen av artistic citizenship i Silverman & Elliots tappning betonar musikers och musikutbildares aktivism. Med hjälp av det chilenska exemplet expanderar Lagos begreppet till att inkludera statligt stöd och statliga åtgärder för att främja ett demokratiskt kulturliv.

Unga ljudkonstnärers arbete med "deep listening" står i centrum för Chee-Hoo Lums kapitel, med empiri från Singapore. Här lyfts särskilt tre stadier för artistic citizenship fram: först ett återuppväckande av konstens värde, vidare en utveckling av medborgarskapsvanor för att slutligen nå fram till ett modigt experimenterande. De artister som porträtteras i texten arbetar i kollaborativa projekt, med metoder som underlättar deltagande medborgarskap. De rika porträtten blandas upp med teoretiskt informerade diskussioner och landar i användbara pedagogiska tips.

Emily Achieng' Akunos kapitel 9 handlar om musikskapande i relation till kultur, och artizenship (bokens föreslagna begrepp) genom nya musikstilar i Kenya. Akuno intresserar sig för hur körsång och västerländsk konstmusik tagit plats i det kenyanska samhället. Med postkolonial blick undersöks hur tillämpning av västerländsk musikteori och komposition skapat en ny kultur, med annan vokabulär och annorlunda musikaliska processer. Enligt Akunos argumentation har med tiden ett kulturliv vuxit fram som innehåller både mer traditionella kenyanska stilar, populärmusik och västerländskt influerad konstmusik. I denna kultur finns, menar Akuno, en acceptans för skillnader och en försäkran om artistic citizenship. På sina ställen saknar jag en kritisk diskussion kring vad som eventuellt kan ha gått förlorat och hur förhandlingarna kring olika genrers position i utbildningssystemen förts.

I bokens konklusion fördjupar redaktörerna sig i hur de olika kapitlen bidrar till dess många syften. Det förs även en diskussion kring artizenship. Begreppet beskrivs som ett sätt att fånga musikers möjlighet att engagera sig i en mångfald roller: som utövare, uttolkare, pedagog och facilitator för att nämna några. Som helhet kan boken läsas som en mångrostad argumentation för artizenship. Bokens bidrag ligger också mer konkret i de många exemplen på hur musikutbildning kan bidra till insikten att musik och den musikaliska agenten kan fungera som katalysator – eller konserverande emblem – i samhällsbygget. ■